

Павелко Ю. О.

здобувач

Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій

Pavelko Yuriy

Graduate Student,

Black Sea Research Institute Economy and Innovation

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Проаналізовано екологічні та соціальні проблеми, зроблено висновок, що забруднення атмосферного повітря найбільш небезпечно за своїми наслідками для всіх трьох середовищ існування – наземно-повітряного, водного та ґрунтового. Виявлено залежність між утворенням відходів та поводження з ними, забрудненням річкових вод, веденням лісового господарства і показниками екологічної катастрофи. Зауважено, що питома вага видатків на охорону навколишнього природного середовища у видатках державного бюджету рік є низькою. Визначено, що перспективними напрямками є: забезпечення оптимального використання природних ресурсів, зменшення використання матеріальних і енергетичних ресурсів, використовуючи сучасні безвідходні та маловідходні технології; організація міжнародної спільноти; міжнародне кооперування у науково-технічній галузі. Надано рекомендації щодо необхідності втілити механізми зовнішнього фінансування, такі, як боргова конверсія у формі компенсації боргу природоохоронними заходами й обмін боргів на проведення природоохоронних заходів; розширити систему екологічного оподаткування, що, в свою чергу, сприятиме формуванню дієвої вітчизняної системи екологічного оподаткування, спрямованої на екологізацію.

Ключові слова: глобалізація, забруднюючі речовини, навколишнє середовище, забруднення, відходи, викиди, екологія, природоохоронні заходи, економіко-екологічні проблеми.

Постановка проблеми. Людство, використовуючи природні ресурси, являється частиною біосфери. Але ресурси мають обмежені обсяги і, тому виникає необхідність їх охорони та раціонального використання. Сучасна політична, економічна та екологічна ситуація, яка спостерігається в Україні, маючи найбільший інтегральний показник антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище, вимагає перегляду пріоритетів розвитку держави.

Проблеми соціально-економічної та екологічної незбалансованості виникають, в першу чергу, на рівні регіону, а потім вже набувають національного масштабу. Тому системний підхід щодо вирішення проблеми можливий тільки за умови удосконалення усієї економічної системи держави. «Одним із можливих шляхів вирішення вказаної проблеми є розробка науково обґрунтованої концепції взаємодії розвинутих продуктивних сил з бережливим господарським використанням національного багатства» [1].

Метою статті є виявлення проблем розвитку національної економіки України з точки зору екологічних загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато зарубіжних і українських вчених працюють над проблемами забезпечення екологічної безпеки, до яких відносяться: І. Ансоф, П. Борщевський, Я. Вишняков, З. Герасимчук, Є. Прусов, А. Кредісов, І. Ляшенко, Ю. Лебединський, Г. Ландар, Л. Мельник, В. Сахаєв, Ю. Стадницький, В. Степанов, Ю. Туниця, М. Чумаченко, А. Чухно, В. Шевчук та інші. З'явилися фундаментальні наукові дослідження, в яких екологічні та економіко-екологічні проблеми стали об'єктом уваги. Зокрема, розробці цих питань присвятили свої праці: О. Балацький, Т. Галушкіна, З. Герасимчук, Б. Данилишин, К. Гофман, Я. Коваль, В. Міщенко, В. Трегобчук, М. Хвесик М.А., Л. Шостак та ін.

Виклад основного матеріалу. Економічна складова природокористування проявляє себе не тільки у вивченні стану екологічної безпеки, але й в урахуванні законо-

мірності відтворення природних ресурсів, у визначенні відповідних грошових затрат: економічні збитки через забруднені продукти; недобір врожаю через ерозію ґрунтів; втраги суспільства через виникнення захворювань та смертності людей із-за забрудненням землі, води, повітря; соціальні забруднення із-за нестачі ресурсів та згорання цілих галузей, занепад міст тощо [2].

Міські райони за останні століття швидко збільшились у кількості та розмірах, що є рушієм економічного зростання. Наприклад в Європі, на сьогоднішній день, близько 75% європейців мешкають у містах та міських районах, і прогнозується, що до 2022 року відсоток зросте до 80%. Глобалізація та футуристика, як спосіб життя, зростання доходів, близькість до міської інфраструктури приваблює населення, що, в свою чергу, призвело до великих екологічних проблем: забруднення навколишнього середовища; забруднення та погіршення атмосферного повітря; неефективне поводження та утилізація відходів; забруднення джерел прісної води та дефіцит парків тощо [3]. Тому комплексний характер економіко-екологічних проблем передбачає узгодженість дій з економікою промисловості, сільського, лісового і водного господарства та з іншими сферами виробничої інфраструктури.

Результатом процесу індустріалізації та модернізації способу життя суспільства є введенні в навколишнє середовище великої кількості техногенних речовин, які є дуже шкідливими для здоров'я людини. Існує ряд різних видів забруднення: органічне забруднення, неорганічне забруднення, збудники хвороб, плаваюча речовина, теплове забруднення тощо [4].

Сучасна практика та досвід багатьох країн світу підтверджують той факт, що інвестування у виявлення, запобігання, контролю та ліквідації забруднення навколишнього середовища багатьма забруднювачами зростають та будуть продовжувати зростати. Однак, враховуючи величезну кількість забруднюючих речовин, здається, що

діапазон регульованих, на даний час, хімічних забруднювачів, становить лише невелику частку від загального хімічного забруднення. З кожним роком з'являються нові забруднювачі, що викликає занепокоєння. Більшість із цих забруднювачів раніше (наприклад, 15–20 років тому) були невідомими або просто нерозпізнаними, або невстановленими, тобто не були пов'язаними з потенційними екологічними ризиками. Їхня доля на очисних спорудах стічних вод, в інженерних системах та загалом у довкіллі все ще залишається відносно невідомою [5].

Розглянемо більш детально екологічні та соціальні проблеми, які призводять до шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю людини в Україні. Забруднення атмосферного повітря найбільш небезпечно за своїми наслідками для всіх трьох середовищ існування – наземно-повітряного, водного та ґрунтового. Будучи не локалізованими територіально, викиди в атмосферу можуть поширюватися на кілька сотень кілометрів (табл. 1).

Основними забруднювачами атмосферного повітря в Україні є стаціонарні джерела, до яких належать промислові підприємства, теплові електростанції та котельні, від яких щорічно надходить велика частина забруднюючих речовин, забруднюючи атмосферне повітря. «Характерною особливістю національних викидів є значний уміст специфічних шкідливих домішок, які становлять третину від загальних об'ємів, 20% –токсичні речовини (аміак, сірководень, фенол, формальдегід, фтористий і хлористий водень, бенз(а)пірен та ін.). В останній період спостерігається тенденція зростання їх концентрацій» [7].

Найбільша кількість специфічних домішок надходить в атмосферу від підприємств металургійної, хімічної та нафтохімічної промисловостей. За даними [8]. Показники утворення відходів та поводження з ними в Україні наведено (табл. 2).

«Близько 78% населення України охоплено послугами з вивезення побутових відходів. Завдяки впровадженню, в 1462 населеному пункті роздільного збирання побутових відходів, роботі 34 сміттесортувальних ліній, 1 сміт-

теспалювального заводу і 3 сміттеспалювальних установок перероблено та утилізовано близько 6,1% побутових відходів, з них: 2% спалено, а 4,1% побутових відходів потрапило на заготівельні пункти вторинної сировини та сміттєпереробні лінії. На 19 полігонах влаштовано систему вилучення біогазу та експлуатуються когенераційні установки, потужність яких досягла 26 МВт. Разом з тим, кількість перевантажених сміттєзвалищ становить 258 од. (4,2%), а 905 од. (15%) не відповідають нормам екологічної безпеки» [8].

Більше 15% об'єктів захоронення відходів перевантажені та не відповідають санітарним нормам, а можливості розширення наявних полігонів обмежені. «Такі полігони займають земельні ділянки, вони виділяють парникові гази й забруднювальні речовини, які потрапляють в атмосферу, поверхневі шари ґрунту, ґрунтові води та надра. Це негативно впливає на рослинний і тваринний світ, а також знижує якість життя в розташованих поблизу житлових районах. Відсутність роздільного збирання та утилізації відходів, що містять токсичні компоненти, підвищує ризик забруднення навколишнього середовища небезпечними речовинами» [9].

Утворення відходів від економічної діяльності та в домогосподарствах наведено (табл. 3).

Першим етапом у вирішенні питання комплексного поводження з відходами – це залучення інвесторів для придбання та введення в експлуатацію ліній по сортуванню відходів, що надасть можливі зменшити кількість відходів для захоронення, тим самим збільшити термін експлуатації наявних сміттєзвалищ.

За словами Олег Бота, який має значний досвід у сфері промислової екології та досвід співпраці з європейськими компаніями у сфері поводження з відходами [10] «... сміття, яке забрали з контейнерів або промислових майданчиків, нікуди не зникає і не самоутилізується, воно переміщується або переходить в іншу форму в залежності з поводженням. Перша форма – витратна. Вона має значний вплив на довкілля у вигляді сконцентрованої

Таблиця 1

Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря в Україні

Роки	Од.вим.	Викиди забруднюючих речовин, усього		Викиди діоксиду вуглецю	
		від стаціонарних джерел	від автомобільного транспорту	від стаціонарних джерел	від автомобільного транспорту
2010	тис.т	4131,6	2313,8	165041,8	28173,3
	% до поп-го року	105,2	101,3	108,0	102,3
2015	тис.т	2857,4	1446,0	138932,1	22250,2
	% до поп-го року	78,0	80,5	83,2	85,3
2017	тис.т	2584,9	1645,7	124217,9	24026,5
	% до поп-го року	84,0	102,3	82,5	102,9

Джерело: сформовано за даними [6]

Таблиця 2

Утворення відходів та поводження з ними

Показники	2015	2017	2018
Утворення відходів за категоріями матеріалів, тис.т			
Усього	312267,6	366054,0	352333,9
Спалювання відходів за категоріями матеріалів, тис.т			
Усього	1134,7	1064,3	1028,6
Утилізація відходів за категоріями матеріалів, тис.т			
Усього	92463,7	100056,3	103658,1
Видалення відходів у спеціально відведені місця та об'єкти за категоріями матеріалів, тис.т			
Усього	152295,0	169801,6	169523,8

Джерело: сформовано за даними [6]

Утворення відходів від економічної діяльності та в домогосподарствах, тис.т

Показники	Роки				
	2010	2015	2016	2017	2018
Усього	425914,2	312267,6	295870,1	366054,0	352333,9
Від економічної діяльності	419191,8	306214,3	289523,6	360196,0	346790,4
Сільське, лісове та рибне господарство	8568,2	8736,8	8715,5	6188,2	5968,1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	347688,1	257861,9	237461,4	313738,2	301448,9
Переробна промисловість	50011,7	31000,5	34093,0	32176,7	31523,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	8641,0	6597,5	7511,5	6191,7	6322,7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1698,7	594,2	457,4	408,7	397,4
Збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів	842,8	180,0	136,2	110,2	72,5
Будівництво	329,4	376,2	300,2	493,8	378,8
Інші види економічної діяльності	2254,7	1047,2	984,6	998,7	751,3
Від домогосподарств	6722,4	6053,3	6346,5	5858,0	5543,5

Джерело: сформовано за даними [6]

величезної кількості побутових відходів та відходів промисловості на необлаштованих сміттєзвалищах. Потрібні постійні невеликі затрати на ліквідацію та мінімізацію цих впливів. Друга форма – економічна або збалансована («sustainable») – це поводження з відходами, що має незначний вплив на довкілля та приносить економічний ефект через використання енергії від переробки відходів, продажу сортованої вторинної сировини, допоміжних матеріалів, технічного компосту. Є одним із важливих позитивних впливів залишків від сортування в об'ємі, який можна проконтролювати, розмістити на організованих полігонах без шкоди для довкілля».

Сільське господарство – одна з найважливіших галузей матеріального виробництва, що забезпечує країну продуктами харчування, а багато галузей промисловості – сировиною. Але існує серйозна проблема, яка полягає у перехімізації сільського господарства, адже для захисту врожаю від шкідників сучасне сільське господарство застосовує все більше хімічних засобів боротьби – пестицидів хлорорганічного, фосфорорганічного та іншого складу. Сучасні економічні умови господарювання та інтеграція України в міжнародне співтовариство висувають нові вимоги до якості сільськогосподарської продукції, технологій виробництва та просування її на ринок. Постійно зростаюче хімічне навантаження, внаслідок інтенсифікації землеробства, порушує екологічну рівновагу в агроландшафтах, впливає на якість продукції рослинництва [11; 12].

Одним із показників, які характеризують продовольчу безпеку є Глобальний індекс продовольчої безпеки, який розраховується на основі чотирьох груп показників для 113 країн світу. За офіційними даними «...рейтинг України за груповими показниками за 2018 рік був наступним: цінова доступність продовольства – 66 місце або 54,1 балів (що на 7 позицій або 0,9 балів гірше, ніж у 2017 році); фізична доступність – 73 місце або 53,8 бали (що на 5 позицій або 3,6 балів краще, ніж у 2017 році); якість та безпека – 46 місце або 65,2 бали (що на 5 позицій або 4 бали краще, ніж у 2017 році); природні ресурси та стійкість – 76 місце або 57,5 бали (що на 2 позиції нижче, ніж у 2017 році). У цілому, Глобальний індекс продовольчої безпеки України у 2018 році склав 55,7 балів зі 100 (у порівнянні з 2017 роком на 1,8 балів більше) або 63 місце серед 113 країн» [13].

Забруднення водних об'єктів надлишком поживних речовин є світовою проблемою з наслідками на здоров'я людини, стан екосистем, зміну клімату тощо. Водні ресурси зазнають антропогенного тиску, спричиненого

діяльністю людини (скидання комунальних та промислових стічних вод, сільського господарства та землеробства, гідроморфологічних змін тощо). Ці дії часто відповідають за наявність надлишку азоту і фосфору в природних середовищах, що провокує забруднення водних об'єктів поживними речовинами. Це наявність великих навантажень поживними речовинами викликає проблеми евтрофікації, зменшення біорізноманіття у водних екосистемах та погіршення якості води. З цих причин в останні десятиліття виникає проблема забруднення поживними речовинами приділяв багато уваги, щоб уникнути його потенційно шкідливого впливу та зменшити втрати поживних речовин до водне середовище [9].

Джерела забруднення річкових вод: стічні води, фермерські господарства, промислові відходи, витіки нафти, тверді відходи, теплове забруднення, атмосферне забруднення тощо. Наслідки забруднення водних ресурсів можна назвати небезпечними, а список захворювань, які можуть виникнути із-за вживання неякісної води величезний. «Наслідки забруднення води: зменшення видової різноманітності річкової флори і фауни; заростання і зникнення водойм; погіршення смаку, кольору і запаху води; руйнування емалі наших зубів із-за надлишку фтору; спалахи гепатитів, спровоковані бактеріями і кишковий паличкою; перевантаження організму залізом, що викликає порушення формування кісткової тканини, накопичення свинцю, хрому, кадмію, безпальну, а також хлор у воді провокують поява онкології і нервових розладів; інфекційні і кишкові захворювання: від тифу і дизентерії до холери; погіршення стану волосся і шкіри; з'єднання фенолу і фтору негативно впливають на роботу печінки; зараження паразитами; радіоактивні ізотопи і пестициди накопичуються в організмах і циркулюють в харчових ланцюжках, руйнуючи тканини і призводячи до безпліддя і генетичних мутацій тощо» [14].

В Україні діє Інструкція про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами, яка затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 15 грудня 1994 року № 116 [15]. Екологічний моніторинг лісів в Україні здійснюється в рамках міжнародної програми моніторингу лісів ICP Forest та відповідно до «Положення про державну систему моніторингу довкілля». Цей вид моніторингу є лише частковим через екологічну кризу в країні [16].

Основні показники ведення лісового господарства, загибелі лісових насаджень, осередків шкідників і хвороб лісу наведено (табл. 4).

Площа загибелі лісових насаджень, осередків шкідників і хвороб лісу

Показники	2010	2015	2017	2018
Усього виникло нових осередків шкідників і хвороб лісу, га	113011	120064	234667	240274
Усього ліквідовано осередків шкідників та хвороб лісу заходами боротьби та під впливом природних факторів, га	101045	123133	154208	242933
Загибло лісових насаджень, усього (га)	20864	27768	20111	15069

Джерело: сформовано за даними [6]

Не дивлячись на цілу низку прийнятих законів про збереження довкілля, в Україні існує екологічна криза. З метою отримання відповідного зиску від економічної діяльності потужні виробничі підприємства, агропромисловий комплекс, лісові та водні господарства України не дотримуються екологічної рівноваги. Збільшення масштабів експлуатації природних ресурсів і посиленням деструктивних змін довкілля, впровадження екологічних заходів зумовлює необхідність пропорційного, збільшення витрачання коштів і матеріальних засобів на екологічні цілі.

Державний бюджет є вагомим інвестором природоохоронних програм. Для фінансування природоохоронних витрат в видатках Державного бюджету створено окремих розділ «Охорона навколишнього природного середовища», де передбачені видатки на охорону та раціональне використання природних ресурсів, утилізацію відходів, збереження природно-заповідного фонду, фундаментальні та прикладні дослідження та розробки у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також іншу діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища [17].

Питома вага видатків на охорону навколишнього природного середовища у видатках державного бюджету є низькою. На сьогодні фінансування природоохоронної діяльності та заходів в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється за рахунок бюджетів всіх рівнів, власних коштів підприємств, коштів системи екологічних фондів, добровільних внесків і в рамках міжнародного співробітництва, що цілком відповідає сучасним вимогам [18].

У розвинутих країнах витрати щодо природоохоронної діяльності та заходів у галузі охорони навколишнього природного середовища складають 1,5–4% ВВП, що визначається досягнутим ступенем якості навколишнього природного середовища. Але необхідно мати на увазі те, що розвинуті країни Європи, США, Канада і Японія в основному несуть витрати на підтримання досягнутого рівня якості навколишнього середовища.

Висновки. Можна зробити наступні висновки: у багатьох містах України рівень забруднення повітря характеризується підвищеним фоном формальдегідом і діоксидом азоту; найзабрудненіші міста, не враховуючи Донецьку та Луганську області, а також міста Криму, залишаються Кривий Ріг й Одеса, а уміст формальдегіду у переважній більшості міст України перебуває за межами і має чітко виражений сезонний хід з максимальним рівнем у літньо-осінній період. Зауважимо, що збільшення концентрацій цих забруднюючих речовин призводить до зростання вмісту озону, а продукти їх перетворень є радіаційно-активними домішками атмосфери, що, в свою чергу, впливає на радіаційний баланс і призводить до зміни клімату у глобальному масштабі.

Проблема відходів у нашої країні, в першу чергу, пов'язана із неефективним національним законодавством щодо відходів та нераціональними методами поводження з ними. Найбільш нераціональним є поводження з такими

ресурсоцінними відходами, як: відходи полімерні; склобій; відходи гумові; матеріали текстильні; тара металева і пластикова. А також збір та переробка паперу й картону здійснюється неефективно. Найбільш стабільною є ситуація з відходами 1 класу небезпеки (ртуть, відпрацьовані акумуляторні батареї), 3 класу (брухт чорних, кольорових металів), 2 класу (відпрацьовані нафтопродукти). Вцілому проблема відходів має і екологічний, і ресурсний аспекти, тобто як небезпечний фактор і, як джерело ресурсів. Необхідно створювати та впроваджувати комплекс організаційних, економічних, технічних, природоохоронних заходів, взаємопов'язаних та узгоджених на національному та на регіональному рівні.

Перспективними напрямками є: забезпечення оптимального використання природних ресурсів, зменшення використання матеріальних і енергетичних ресурсів, використовуючи сучасні безвідходні та маловідходні технології; організація міжнародної спільноти для вирішення економіко-екологічних проблем щодо раціонального природокористування; міжнародне кооперування у науково-технічній галузі, з метою залучення до сучасного технічного прогресу; більш ширше використовувати «нетрадиційні» джерела енергії та технології енергозбереження; використовувати біотехнології у виробництві продуктів харчування, енергетиці та захисті біосфери; розвивати міжнародної програми екологічної освіти та виховання населення з метою подолання екологічної кризи та запобігання екологічної катастрофи.

Україна входить до ТОП-50 країн за показником якості та безпеки, зміцнюючи свої позиції щодо конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробництва.

За останні роки в Україні всі водні ресурси забруднюються внаслідок збільшення впливу, в першу чергу, антропогенних чинників (безсистемна господарська діяльність, надмірна інтенсифікація використання природних ресурсів, замулення, забруднення та заростання річок тощо). Водні ресурси страждають від забруднення промисловими та комунальними стоками.

Для покращення стану водних ресурсів вкрай необхідно забезпечити навколо них оптимальне поєднання лісових насаджень та лук, здійснити заходи щодо припинення скидання неочищених стічних вод, ренатуралізації осушених заплав, рекультиватії порушених земель, провести моніторинг стану гідротехнічних споруд на річках, посилити державний нагляд і контроль за скидами, забезпечити підприємства необхідними системами, змусити власників підприємств встановлювати очисні системи на законодавчому рівні, ввести, за порушення, систему штрафів, як це є в країнах Європи.

Україна належить до мало заліснених країн Європи – вкриті лісом території займають близько 15% загальної площі. Загальна площа земель лісгосподарського призначення та лісів на інших категоріях земель становить 10,8 млн га, з них 9,5 млн га вкриті лісовою рослинністю. За науковими висновками, оптимальна лісистість повинна дорівнювати 20%, тому для її досягнення в Україні необхідно створити понад 2 млн га нових лісів.

Для України одним з перспективних напрямків є механізми зовнішнього фінансування, такі, як боргова конверсія у формі компенсації боргу природоохоронними заходами й обмін боргів на проведення природоохоронних заходів. Так як Україна знаходиться в Європі та задекларувала свій намір щодо інтегрування до ЄС, країна має великі шанси отримати згоду на екологічну конверсію частини зовнішньої заборгованості. Необхідно також роз-

ширити систему екологічного оподаткування, що, в свою чергу, сприятиме формуванню дієвої вітчизняної системи екологічного оподаткування, спрямованої на екологізацію. Тобто введення дієвого та раціонального адаптованого природоохоронного законодавства та відповідний державний контроль забезпечить сприятливі умови для збереження довкілля й успішний соціально-економічний розвиток України.

Список використаних джерел:

1. Загорський В.С. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.
2. Мельник Л., Мельник О. Економічна точка опори екологізації суспільного виробництва. *Економіка України*. 1998. № 7. С. 64–69.
3. Давимука С.А., Федуллова Л.І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія. Львів, 2017. 528 с.
4. Voulvoulis N., Georges K. Industrial and Agricultural Sources and Pathways of Aquatic Pollution. *Impact of Water Pollution on Human Health and Environmental Sustainability*. 2016. Pages 19. Chapter 2. Pp. 29–54.
5. Ángeles Val del Río, Paula Carrera Fernández, José Luis Campos Gómez, Anuska Mosquera-Corral. Nutrients Pollution in Water Bodies: Related Legislation in Europe and the United States. *Technologies for the Treatment and Recovery of Nutrients from Industrial Wastewater*. 2017. Pages 26. Chapter 2. Pp. 21–42.
6. Економічна статистика : Навколишнє природне середовище : Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.02.2019).
7. Баштанник М.П., Жемера Н.С., Кіпченко С.Н., Козленко Т.В. Стан забруднення атмосферного повітря над територією України. *Наукові праці УкрНДГМІ*, 2014. Вип. 266. С. 70–93.
8. Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vi/> (дата звернення: 02.10.2018).
9. Шнирко О.С., Кіреєв С.І. Інноваційна компонента забезпечення конкурентоспроможності країни. *Економіка України*. К. : Ін-т екон. прогноз. : Фенікс, 2003. С. 953–960.
10. Бота О. Проблема поводження з відходами та вплив на довкілля. URL: https://galinfo.com.ua/articles/problema_povodzhennya_z_vidhodamy_ta_vplyv_na_dovkillya_284108.html дата звернення: 02.10.2018).
11. Дегоднок Н.Г. Вирощування екологічно чистої продукції рослинництва. К. : Урожай, 1992. 320 с.
12. Скрипник І.М. Роль органічного виробництва у забезпеченні продовольчої безпеки України. *Економіка та держава*. *Економічна наука*. 2018. № 8. С. 90–92.
13. Екологічна безпека водних ресурсів України в умовах глобалізації. URL: <https://cleanwater.org.ua/ekolohichna-bezpeka-vodnyh-resursiv-ukrajiny-v-umovah-hlobalizatsiji/> (дата звернення: 30.11.2018).
14. Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами. Постанова КМУ від 25 березня 1999 р. № 465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-99-p#Text> (дата звернення: 28.11.2018).
15. Ткачук О.П., Костенюк О.В. Аналіз екологічного стану лісів Вінницької області. *Вісник ДДАЕУ*. 2015. № 2(36). С. 24–26.
16. Костюк У.З. Фінансування природоохоронної діяльності в Україні: сучасний стан та шляхи покращення. *Інноваційна економіка*. 2015. № 1. С. 181–186.
17. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України № 1268-ХІІ від 25 червня 1991р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 28.11.2018).
18. Статистичні матеріали по стану державного боргу України на 31 грудня 2014 року. Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721 (дата звернення: 02.10.2018).

References:

1. Zahorskyi V.S. (2018) Kontseptualni osnovy formuvannia systemy upravlinnia stalym rozvytkom ekoloho-ekonomichnykh system : monohrafiia, Lviv : LRIDU NADU, 336 s. (in Ukrainian)
2. Melnik L., Melnik O. (1998) Economic point of support ecologization of suspension vyrobnytva. *Economics of Ukraine*, no. 7, pp. 64–69.
3. Davymuka S.A., Fedulova L.I. (2017) Kreatyvnyi sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy : monohrafiia, Lviv, 528 s. (in Ukrainian)
4. Voulvoulis N., Georges K. (2016) Industrial and Agricultural Sources and Pathways of Aquatic Pollution. *Impact of Water Pollution on Human Health and Environmental Sustainability*, vol. 19, no. 2, pp. 29–54.
5. Ángeles Val del Río, Paula Carrera Fernández, José Luis Campos Gómez, Anuska Mosquera-Corral. (2017) Nutrients Pollution in Water Bodies: Related Legislation in Europe and the United States. *Technologies for the Treatment and Recovery of Nutrients from Industrial Wastewater*, vol. 26, no. 2, pp. 21–42.
6. Economic statistics (2019) *Navkolishnye natural center*: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 03.02.2019).
7. Bashtannik M., Zhemera N., Kiptenko E., Kozlenko T. (2014) Air pollution state the territory of Ukraine. *Science Pratsi UkrNDGMI*, vol. 266, pp. 70–93.
8. The state of the sphere of household waste management in Ukraine Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine. Retrieved from: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vi/> (accessed: 02.10.2018).
9. Shnyrko O.S., Kireev S.I. (2003) An innovative component of ensuring the country's competitiveness. *Ukraine economy*. K. : Inst. Of Economics. predicted. Phoenix, pp. 953–960.

10. Bota O. (2018) The problem of waste management and environmental impact. Retrieved from: https://galinfo.com.ua/articles/problema_povodzhennya_z_vidhodamy_ta_vplyv_na_dovkillya_284108.html (accessed: 02.10.2018).
11. Degodyuk N.G. (1992) Growing environmentally friendly crop products. K. : Urozhay, pp. 320.
12. Skrypnyk I. (2018) The role of organic production in food security of Ukraine. *Economics that power. Economic science*, no. 8, pp. 90–92.
13. Ekologichna bezpeka water resources ukraini in umov globalizatsis (2018). Retrieved from: <https://cleanwater.org.ua/ekologichna-bezpeka-vodnyh-resursiv-ukrajiny-v-umovah-hlobalizatsiji/> (accessed: 30.11.2018).
14. About the statement of Rules of protection of surface waters against pollution by return waters (1999) Resolution of the Cabinet of Ministers of March 25, 1999, № 465. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-99-п#Text> (accessed: 28.11.2018).
15. Tkachuk O.P., Kostenyuk O.V. (2015) Analysis of the ecological condition of forests in Vinnytsia region. *Bulletin of the State Agrarian University of Ukraine*, vol. 2, no. 36, pp. 24–26.
16. Kostyuk U.Z. (2015) Financing of nature protection activity in Ukraine: current state and ways of improvement. *Innovative economy*, vol. 1, pp. 181–186.
17. On environmental protection (1991) Law of Ukraine vol. 1268-XII of June 25, 1991. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (accessed: 28.11.2018).
18. Statistical materials on the state of public debt of Ukraine as of December 31 (2014) Ministry of Finance of Ukraine. Retrieved from: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721 (accessed: 02.10.2018).

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ: ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация. Проанализированы экологические и социальные проблемы, сделан вывод, что загрязнение атмосферного воздуха наиболее опасно по своим последствиям для всех трех сред обитания - наземно-воздушной, водной и почвенной. Выявлена зависимость между образованием отходов и обращения с ними, загрязнением речных вод, ведением лесного хозяйства, и показателями экологической катастрофы. Замечено, что удельный вес расходов на охрану окружающей среды в расходах государственного бюджета низкая. Определено, что перспективными направлениями являются: обеспечение оптимального использования природных ресурсов, уменьшение использования материальных и энергетических ресурсов, используя современные безотходные и малоотходные технологии; организация международного сообщества; международное кооперирование в научно-технической области. Даны рекомендации о необходимости воплотить механизмы внешнего финансирования, такие, как долговая конверсия в форме компенсации долга природоохранными мероприятиями и обмен долгов на проведение природоохранных мероприятий; расширить систему экологического налогообложения, что, в свою очередь, будет способствовать формированию действенной отечественной системы экологического налогообложения, направленной на экологизацию.

Ключевые слова: глобализация, загрязняющие вещества, окружающая среда, загрязнение, отходы, выбросы, экология, природоохранные мероприятия, экономико-экологические проблемы.

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE: ECOLOGICAL ASPECT

Summary. Environmental and social problems that lead to the destruction of the environment and harm to human health in Ukraine are analyzed. It is concluded that air pollution is the most dangerous in its consequences for all three habitats - land-air, water and soil, and the main air pollutants in Ukraine are stationary sources, which include industrial enterprises, thermal power plants and boilers, from which annually receives most of the pollutants, polluting the air. The relationship between waste generation and management, river water pollution, forestry, and indicators of environmental disaster. It is noted that the share of expenditures on environmental protection in the state budget expenditures is low. Recommendations are given that promising areas are: ensuring optimal use of natural resources, reducing the use of material and energy resources, using modern waste-free and low-waste technologies; organization of the international community to solve economic and environmental problems of environmental management; international cooperation in the field of science and technology, in order to attract to modern technological progress; make greater use of "non-traditional" energy sources and energy saving technologies; use biotechnology in food production, energy and biosphere protection; to develop an international program of ecological education and upbringing of the population in order to overcome the ecological crisis and prevent ecological catastrophe. Recommendations are given: it is necessary to implement external financing mechanisms, such as debt conversion in the form of debt compensation by environmental measures and debt exchange for environmental measures; expand the system of environmental taxation, which, in turn, will contribute to the formation of an effective domestic system of environmental taxation aimed at greening, ie the introduction of effective and rational adapted environmental legislation and appropriate state control will provide favorable conditions for environmental protection and successful socio-economic development of Ukraine.

Key words: globalization, pollutants, environment, pollution, waste, emissions, ecology, environmental measures, economic and environmental problems.